

**ТИПОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ЯПОНСЬКИХ КАЗОК:
СИСТЕМА КЕЙГО СЕКІ ТА ІНДЕКС ААРНЕ–ТОМПСОНА–УТЕРА**

**TYPOLOGICAL CLASSIFICATION OF JAPANESE FAIRY TALES:
THE SEKI KEIGO SYSTEM AND THE AARNE–THOMPSON–UTHER INDEX**

Вознюк Г.А.,

orcid.org/0000-0002-9544-1655

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри корейської і японської філології

Київського національного лінгвістичного університету

Статтю присвячено порівняльному аналізу двох основних систем типологічної класифікації японських народних казок: покажчика Кейґо Секі (関敬吾, 1966) та міжнародного індексу Аарне–Томпсона–Утера (ATU, 2004). Розкрито теоретичне підґрунтя обох підходів: тематично-функціональні засади системи Секі, що виросла з науково-фольклористичної традиції Куніо Янаґіти (柳田 国男) та його концепції дослідження японського фольклору виходячи з власної внутрішньої логіки, а не за допомогою апріорних зарубіжних схем, – та формально-сюжетний принцип АТУ, орієнтований переважно на індоєвропейський матеріал. Систематично описано всі 18 категорій класифікації Секі з оригінальними японськими термінами, їхніми українськими відповідниками та орієнтовними паралелями в АТУ. На матеріалі канонічних казок («Момотаро», «Кагуя-хіме», «Журавлина подяка») продемонстровано зони конвергенції та принципові розбіжності між двома системами, зокрема в способах репрезентації надприродного (концепти *камі*, *оні*, *ен*), концепції героя та проблемі мультикатегоріальності текстів. Виявлено, що значна частина японських казок не піддається однозначній класифікації засобами АТУ: такі твори, як «Кагуя-хіме» та «Момотаро», є класифікаційно надлишковими для індексу АТУ, тоді як у системі Секі вони займають центральне місце відповідних категорій. Встановлено три системні обмеження АТУ щодо японського матеріалу: неадекватне відображення онтологічного статусу надприродного з його синтоїстськими та буддистськими конотаціями, спрощення ролі героя зведенням її до універсальної квестової моделі та неможливість описати тексти, що функціонують одночасно як казка і як релігійна легенда. Обґрунтовано необхідність інтегративного підходу, що поєднує АТУ для міжнародної компаративістики та ареального аналізу й систему Секі для інтерпретації культурних смислів у японському контексті. Визначено перспективи подальших досліджень: побудова повноцінної таблиці відповідностей між двома системами на матеріалі повного корпусу казок Секі та розробка методологічних засад україномовної наукової рецепції японського фольклору.

Ключові слова: японська народна казка, типологічна класифікація, Кейґо Секі, покажчик АТУ, Аарне–Томпсон–Утер, фольклористика, японістика, компаративний аналіз.

The article is devoted to a comparative analysis of the two main systems of typological classification for Japanese folktales: Keigo Seki's index (関 敬吾, 1966) and the international Aarne–Thompson–Uther index (ATU, 2004). It explores the theoretical foundations of both approaches: the thematic-functional principles of Seki's system, which grew out of the scholarly folklore tradition of Kunio Yanagita (柳田 国男) and his concept of studying Japanese folklore according to its own internal logic rather than through a priori foreign frameworks, and the formal plot-based principle of the ATU, oriented primarily toward Indo-European material. All 18 categories of Seki's classification are systematically described, including the original Japanese terms, their Ukrainian equivalents, and approximate parallels in the ATU. Using canonical tales ("Momotaro", "Kaguya-hime", "The Crane's Gratitude"), the study demonstrates zones of convergence and fundamental differences between the two systems, particularly in the representation of the supernatural (the concepts of kami, oni, en), the concept of the hero, and the issue of multi-categorical texts. It is shown that a substantial portion of Japanese folktales resists unambiguous classification using the ATU: works such as "Kaguya-hime" and "Momotaro" are classificatorily excessive for the ATU index, while in Seki's system they occupy a central place within their respective categories. Three systemic limitations of the ATU with regard to Japanese material are identified: inadequate representation of the ontological status of the supernatural with its Shinto and Buddhist connotations, the reduction of the hero's role to a universal quest model, and the inability to describe texts that function simultaneously as folktale and religious legend. The necessity of an integrative approach is justified, combining the ATU for international comparative studies and areal analysis with Seki's system for interpreting cultural meanings within the Japanese context. Prospects for further research are outlined: the construction of a comprehensive correspondence table between the two systems based on the complete corpus of Seki's tales (457 items), and the development of methodological foundations for the Ukrainian-language scholarly reception of Japanese folklore.

Key words: Japanese folktale, typological classification, Keigo Seki, ATU index, Aarne–Thompson–Uther, folklore studies, Japanese studies, comparative analysis.

Постановка проблеми. Типологічна класифікація народної прози є однією з фундаментальних проблем фольклористики, оскільки від образної методологічної бази безпосередньо залежать

результати компаративних досліджень та ступінь їхньої відтворюваності в міжнародному науковому дискурсі. Кожна класифікаційна система відображає певне уявлення про природу казко-

вого тексту, критерії виокремлення типу та межі між жанрами. У японській науковій традиції ця проблема вибору системи класифікації казок набула особливої гостроти через самотність національного казкового фонду, що не завжди піддається описові засобами, виробленими в рамках порівняльно-типологічної школи, орієнтованої передусім на індоевропейський матеріал. Японська народна проза вирізняється своєрідним поєднанням автохтонних синтоїстських уявлень, буддійської символіки та рис, спільних із суміжними фольклорними традиціями Східної Азії, що ускладнює її однозначне вписування в систему АТУ. Зіставлення класифікаційної системи Кейго Секі (関 敬吾) з каталогом Аарне–Томпсона–Утера (АТУ) дозволяє виявити як точки конвергенції двох підходів, так і принципові розбіжності, зумовлені різним розумінням природи й функції казкового тексту. **Актуальність** такого зіставлення визначається кількома чинниками. По-перше, активна інтеграція японської фольклористики у світовий компаративістський дискурс вимагає прозорих інструментів взаємного перекладу між національними та міжнародними класифікаційними системами. По-друге, зростання інтересу українських японістів до фольклорних текстів як першоджерел для вивчення культури і ментальності Японії ставить питання про прийнятні аналітичні рамки, якими слід послуговуватися у науковому та навчальному контекстах. По-третє, порівняльна розмітка фольклорних текстів набуває безпосереднього прикладного значення для укладання пошукових баз даних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Фундаментальний внесок Кейго Секі в японську фольклористику пов'язаний із його покажчиком японських народних казок «Types of Japanese Folktales», опублікованому в журналі «*Asian Folklore Studies*» (1966 р.) [1], де він запропонував класифікаційну схему з 18 категорій, що відображає специфіку японської народно-оповідальної традиції. На відміну від покажчика АТУ, побудованого за принципом сюжетного типу як абстрактної схеми, Секі виходив із тематично-функціональних критеріїв, властивих саме японській культурі, залишаючи простір для культурно специфічних конфігурацій [2, с. 234]. Важливим теоретичним контекстом для розуміння підходу Секі є традиція японської фольклористики, закладена Куніо Янагітою (柳田 国男), котрий у своїх «Нотатках про народні казки» (昔話覚書, 1943 р.) обґрунтував необхідність досліджувати японський фольклор виходячи з його власної внутрішньої логіки, а не підпорядковувати його

ап'юріорним схемам, запозиченим із зарубіжної компаративістики. Класифікація Янагіти, заснована на тематичних і функціональних засадах, стала безпосереднім попередником системи Секі. Міжнародна система АТУ є результатом поступового розширення покажчика Аарне (1910), доповненого Томпсоном (1928, 1961) та суттєво переглянутого Утером у 2004 році: Утер включив близько 250 нових типів, уточнив ареальні характеристики та посилив ботанічну та зооморфну документацію [3]. Розширення АТУ не усунуло фундаментальної асиметрії між добре задокументованими центральноєвропейськими традиціями та периферійними щодо цієї системи традиціями Східної та Південно-Східної Азії. У корпусі досліджень, присвячених японській фольклористиці, відому роль відіграли праці Річарда Дорсона, зокрема його зведені томи японських легенд та казок (Dorson, 1975), у яких автор звернув увагу на складнощі застосування порівняльних методів до японського матеріалу. Психоаналітичний вимір японської казки розробляв Каваї Хаяо у монографії «The Japanese Psyche» (1996, вперше опублікована в 1988 р.) [4], де він інтерпретував своєрідність японської наративної структури як відображення колективного несвідомого, відмінного від юнгіанських архетипів у їхньому «базовому» євроцентричному прочитанні. Ці дослідження утворюють теоретичний фундамент, на якому ґрунтується пропонуваний компаративний аналіз двох класифікаційних систем.

Постановка завдання. Метою статті є порівняльний аналіз типологічної класифікації японських народних казок Секі Кейго та міжнародного покажчика Аарне–Томпсона–Утера (АТУ) з метою виявлення зон конвергенції та розбіжності між двома системами, а також визначення меж застосовності кожної з них стосовно японського фольклорного матеріалу. Для досягнення зазначеної мети вирішуються такі завдання: (1) систематичний опис 18 категорій класифікації Кейго Секі з урахуванням їхнього японськомовного термінологічного апарату та культурно-специфічних конотацій; (2) зіставлення цих категорій із відповідними розділами індексу АТУ та виявлення випадків збігу, часткового перетину та несумісності; (3) обґрунтування необхідності інтегративного підходу, що поєднує обидві системи для потреб сучасної порівняльної фольклористики та японістики.

Виклад основного матеріалу. Наведемо ці 18 категорій з оригінальними японськими назвами, українськими відповідниками та орієнтованими паралелями в системі Аарне–Томпсона–Утера (АТУ):

1. 動物の起源 (*Добуцу-но кіген*) – «казки про походження тварин». Пояснювальні (етіологічні) казки про фізичні особливості тварин: колір пір'я, голоси птахів тощо. Казки 1-30 у переліку Кейго Секі. АТУ 1–299 (приблизно, точного відповідника немає).

2. 動物昔話 (*Добуцу мукашібанаши*) – «казки про тварин». Оповіді, де головними персонажами виступають тварини. Казки 31-74. АТУ 1-199.

3. 人間と動物 (*Нінген то добуцу*) – «казки про людей і тварин»: (1) 逃竄譚 (*тоодзан тан*) – «казки про втечу від демонів»; (2) 愚かな動物 (*орокана добуцу*) – «казки про дурних тварин»; (3) 動物報恩 (*добуцу хоон*) – «казки про вдячних тварин». Казки 75-132. АТУ 400–559 або 750–849.

4. 異類婚姻譚 (*Іруе конін тан*) – «казки про міжвидові шлюби»: (1) 異類婿 (*іруе муко*) – «казки про нареченого іншого виду»; (2) 異類女房 (*іруе ньобо*) – «казки про наречену іншого виду». Казки 133-150. АТУ 400–459.

5. 異常誕生 (*Іджьо танджьо*) – «казки про незвичайне народження» (з персика, бамбука тощо) надзвичайно обдарованих дітей-богатирів («*Момотаро*», «*Кінтаро*», «*Іссун-боші*»). Казки 151-165. АТУ 700 (частково, більшість категорії не покривається класифікацією АТУ).

6. 人と水神 (*Хіто то суйджін*) – «казки про взаємодію людини з підводними духами», подорожі в підводний світ. Казки 166-170. АТУ 470.

7. 呪宝譚 (*Джюхо тан*) – «казки про чарівні магичні предмети»: зачаровані скарби (перстень, палицю, молоток тощо). Казки 171-182. АТУ 560-569.

8. 運命の期待 (*Унмей но кітай*) – «казки про долю»: визначена наперед нещаслива доля змінюється завдяки вірі та зусиллям. Казки 183-188. АТУ 930-949.

9. 婚姻譚 (*Конін тан*) – «казки про людський шлюб» та пошук своєї другої половини. Казки 189-200. АТУ 850-879.

10. 至富譚 (*Чіфу тан*) – «казки про багатство»: про те, як бідна людина завдяки удачі, кмітливості або дару долі накопичує великий статок і стає багатієм. Казки 201-209. АТУ 1640–1674 або 945 (часткова відповідність).

11. 葛藤譚 (*Катто тан*) – «казки про конфлікти»: (1) 親と子葛藤 (*Оя то ко катто*) – «оповіді про конфлікт батьків та дітей»; (2) 兄/姉と弟/妹葛藤 (*Ані/ане то отото/imoto катто*) – «оповіді про конфлікт братів, сестер»; 隣人葛藤 (*Рінджін катто*) – «оповіді про конфлікти сусідів». Казки 210-253. АТУ 480, 510А.

12. 狡猾者譚 (*Кокацуя тан*) – «казки про хитрунів»: оповіді, де головний герой використо-

вує свою кмітливість і хитрість, щоб обдурити інших, вдаючи дурня, тим самим отримуючи прибутки. Казки 254-262. АТУ 920-929.

13. おどけ者話 (*Одокешя-банаши*) – «жартівливі казки»: гумористичні оповіді, в яких дотепність та комічні дії персонажів, мають на меті розсмішити слухача. Казки 263-308. АТУ 1350–1439 (жарти про подружжя), 1440–1524 (про жінок), 1525–1639 (розумні вчинки) тощо → АТУ 1350–1899.

14. 業比べ (*Вадза курабе*) – «казки про змагання»: оповіді, де майстри змагаються у вдосконаленні своїх навичок та хвалять здібності один одного. Казки 309-326. АТУ 1060-1114.

15. 和尚と小僧 (*Ошьо то кодзо*) – «казки про ченця та його учня»: гумористичні оповіді, в яких розумний і бешкетний учень хитрощами отримує перевагу над жадібним та дещо дурним ченцем. Казки 327-344. АТУ 1725-1849.

16. 偶然の幸福 (*Гудзен но кофуку*) – «казки про несподівану удачу»: оповіді, де несподівані події та зустрічі приносять удачу або багатство. Казки 345-356. АТУ 1640-1674.

17. 愚人譚 (*Гуджін тан*) «казки про дурнів»: оповіді, де головними героями є дурні селяни, зяті та невістки. Їх дії є комічними через незнання або непорозуміння. (1) 愚か者 (*орока моно*) – «оповіді про дурнів»; (2) あわて者 (*авате моно*) – «оповіді про незграб»; (3) 愚か村 (*орока мура*) – «оповіді про село, де живуть дурні чи наївні люди»; (4) 愚か婿 (息子) (*орока муко/мусуко*) – «оповіді про сина чи зятя-дурня»; (5) 愚か嫁 (*орока йоме*) – «оповіді про дурну невістку». Казки 357-452. АТУ 1200-1349.

18. 形式譚 (*Кейшікі тан*) – «формульні казки»: вид казок, сюжет яких будується на багаторазовому повторенні одних і тих же дій, діалогів або епізодів. Вони працюють як ланцюжок: кожен новий персонаж додає нову ланку, повторюючи попередні, що створює ефект накопичення. Казки 453-457. АТУ 2000-2399.

Наведені приклади засвідчують, що категорії Секі не є рівнозначними за обсягом: одні охоплюють великі цикли, тоді як інші об'єднують відносно невелику кількість текстів. Показовим є те, що такі знакові казки, як «Казка про *Момотаро*» (桃太郎) чи «Казка про *Кагую-хіме*» (かぐや姫), у системі АТУ або відсутні, або отримують лише приблизні паралелі, тоді як у класифікації Секі вони займають центральне місце відповідних категорій [5].

Міжнародний покажчик казкових типів АТУ (Uther, 2004) будується за формально-сюжетним принципом: кожному типу присвоюється числовий індекс, а опис зводиться до переліку сюжетних

елементів (мотивів). Застосування системи АТУ до японського матеріалу виявляє серйозні методологічні обмеження. По-перше, значна частина японських казок утворює самостійні типи, не передбачені АТУ. По-друге, система АТУ погано вловлює ті характеристики японської казки, що пов'язані з функцією тексту в ритуальному та соціальному контексті, – аспект, який Секі вважає принциповим [4]. Так, образ *демона-оні* (鬼) в казках категорії 15 лише формально відповідає «дурному великану» в розділі АТУ 1000–1029, проте несе принципово інше культурне навантаження, пов'язане з концепцією *магацухі* (禍津日) – деструктивної надприродної сили [4].

Зіставлення двох систем виявляє такі закономірності. Зони перетину свідчать про певну універсальність базових наративних структур [6]: категорія 2 за класифікацією Секі (動物昔話 (*Добуцу мукашібанаши*) – «казки про тварин»; напр. «Битва мавпи й краба» – さるかに合戦) приблизно відповідає АТУ 1–299; категорія 11 за класифікацією Секі (葛藤譚 (*Камто тан*) – «казки про конфлікти»; «*Ічіто-хіме*») подібні до АТУ 510А (казка «Попелюшка»); категорія 15 за класифікацією Секі (和尚と小僧 (*Ошьо то кодзо*) – «казки про ченця та його учня» перегукується з АТУ 1000–1029. З іншого боку, принципові відмінності стосуються трьох вимірів:

- *Онтологічний статус надприродного*: казки категорій 3, 6, 7, 8, 16 охоплюють уявлення про контакт із *ками* (神) та *ен* (縁, «доля»/«зв'язок»), що мають виразно синтоїстське та буддистське підґрунтя. Казка «Журавлина подяка» (鶴の恩返し) ілюструє категорію 4 («казки про міжвидові шлюби») та 3 («казки про вдячних тварин») одночасно, що свідчить про нежорстку границю між категоріями Секі порівняно з АТУ, де той самий тип отримує один фіксований номер.

- *Роль героя*: у казках категорії 5 («казки про незвичайне народження») такі персонажі, як «*Момотаро*» чи «*Іссун-боши*», уособлюють суспільний ідеал героїзму мікроспільноти, а не індивідуальний «квест» за моделлю АТУ 300–399 [2].

- *Проблема мультикатегоріальності*: «*Кагуя-хіме*» одночасно є казкою про незвичайне народження (кат. 5), про відмову від шлюбу (кат.

9) та легендою з релігійною основою, що ускладнює однозначну класифікацію за будь-якою з двох систем [4].

Висновки. Проведений порівняльний аналіз двох класифікаційних систем – типологічного покажчика Секі Кейго та міжнародного індексу Аарне–Томпсона–Утера (АТУ) – дає підстави для таких висновків. По-перше, система Кейго Секі та покажчик АТУ є взаємодоповнювальними, а не конкурентними інструментами дослідження: АТУ забезпечує міжнародну компаративну перспективу та уможливорює порівняння японського фольклору з традиціями інших народів, тоді як класифікація Кейго Секі точніше відображає внутрішню структуру японського казкового фонду, зберігаючи культурно специфічні категорії, що не мають прямих відповідників у АТУ. По-друге, аналіз засвідчує принципову мультикатегоріальність японських казок: нерідко один текст одночасно охоплює кілька категорій за Секі, утворюючи складні смислові конфігурації, непередбачені лінійною логікою АТУ. Показово, що такі канонічні твори, як «*Кагуя-хіме*» та «*Момотаро*», виявляються класифікаційно «надлишковими» для АТУ, тоді як у системі Секі вони займають центральне місце відповідних категорій. По-третє, застосування АТУ до японського матеріалу виявляє три системні обмеження: неадекватне відображення онтологічного статусу надприродного (ками, оні, ен), спрощення ролі героя, зведеної до універсальної квестової моделі, та неможливість описати ті тексти, що функціонують одночасно як казка і як релігійна легенда. По-четверте, для сучасних досліджень японської народної прози – зокрема у форматі цифрових баз даних та міжнародних корпусів – оптимальним є інтегративний підхід, що поєднує обидві системи: нумерацію АТУ – для міжнародної ідентифікації типів та ареального аналізу, категорії Секі – для інтерпретації культурних смислів і функції тексту в соціальному та ритуальному контексті. Перспективи подальших досліджень полягають у побудові повноцінної таблиці відповідностей між двома системами на матеріалі повного корпусу казок Секі, а також у розробці методологічних засад україномовної наукової рецепції японського фольклору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Seki K. Types of Japanese folktales. *Asian Folklore Studies*. 1966. Vol. 25. P. 1–220. URL: <https://doi.org/10.2307/1177478>
2. Dorson R. M. *Folk Legends of Japan*. Tokyo : Charles E. Tuttle, 1975. 296 p.
3. Uther H.-J. *The Types of International Folktales: A Classification and Bibliography*. Helsinki : Suomalainen Tiedekatemia, 2004. (Folklore Fellows Communications ; No. 284–286).

4. Kawai H. *The Japanese Psyche: Major Motifs in the Fairy Tales of Japan* / transl. S. Reece. 2nd ed. Dallas : Spring Publications, 1996. 234 p. (Orig. publ. 1982).
5. Mayer F. H. (ed., transl.). *The Yanagita Kunio Guide to the Japanese Folk Tale*. Bloomington : Indiana University Press, 1986. 365 p.
6. Dundes A. *The Morphology of North American Indian Folktales*. Helsinki : Suomalainen Tiedeakatemia, 1968. (Folklore Fellows Communications ; No. 195).
7. 関 敬吾. 日本昔話大成 : y 12 冊. 東京 : 角川書店, 1978–1980.
8. 柳田 国男. 昔話覚書. 東京 : 三省堂, 1943. 290 冊.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 30.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026